

JANUSZ BIENÍ

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2019.67.5-10>GRAMATYKA KONTRASTYWNA POLSKO-HISZPAŃSKA:
STAN BADAŃ

Gramática contrastiva español-polaco. Edición a cargo de Wiaczesław Nowikow. Manufactura Hispánica Lodziense 2. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017, ss. 704. ISBN: 978-83-8088-699-5, e-ISBN: 978-83-8088-700-8.

W 2017 r. światło dzienne ujrzała długo oczekiwana przez środowisko polskich hispanistów praca wieloautorska *Gramática contrastiva español-polaco* pod redakcją prof. dra hab. Wiaczesława Nowikowa (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017, ss. 704, w ramach serii *Manufactura Hispánica Lodziense*). Pozycja ma imponujące jak na monografię rozmiary. Podzielona jest na 11 rozdziałów, których treść odpowiada zagadnieniom związanym z poszczególnymi częściami mowy, przy czym czasownikowi poświęcono trzy pierwsze rozdziały: 1. *Modos verbales* (W. Nowikow), 2. *Tiempos verbales* (W. Nowikow), 3. *Perífrasis verbales* (A. Zieliński). Następne rozdziały są poświęcone kolejno rzeczownikowi, przymiotnikowi, rodzajnikowi, zaimkowi, przysłówkowi, przyimkowi, spójnikowi i wykrzyknikowi: 4. *El sustantivo* (A. Zieliński), 5. *El adjetivo* (M. Baran), 6. *El artículo* (R. F. Jódar), 7. *El pronombre* (M. Lisowska), 8. *El adverbio* (A. M. López González), 9. *La preposición*, 10. *La conjunción*, 11. *La interjección* (wszystkie trzy ostatnie A. Pawlak).

Budowa pracy jest logiczna i przejrzysta, a każdy rozdział w sposób rzetelny i wyczerpujący przedstawia struktury morfo-składniowe języka hiszpańskiego i zestawia je ze strukturami języka polskiego. Takie zresztą jest założenie Redaktora i Autorów publikacji: „el libro gira en torno a la descripción de la morfosintaxis del español actual” (z *Prólogo*, s. 9). Za redakcję naczelną publikacji odpowiada, jak wspomniano, prof. Wiaczesław Nowikow (Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Warszawski, Królewska Akademia Hiszpańska), który jest również Autorem dwóch pierwszych rozdziałów. Pozostałe rozdziały zostały napisane przez innych języko-

Dr hab. JANUSZ BIENÍ, prof. KUL — Katedra Językoznawstwa Romańskiego w Instytucie Filologii Romańskiej KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: janusz.bien@kul.pl.

znawców, tworzących od lat polskie środowisko hispanistyczne. Mimo że nie wszyscy, co zrozumiałe, liczący się w Polsce hispaniści mogli wziąć udział w tym imponującym przedsięwzięciu, chciałoby się powiedzieć *Noblesse oblige* i nie ma najmniejszej wątpliwości, że wszyscy zaangażowani w projekt podolali wyzwaniu.

Z merytorycznego punktu widzenia omawiana publikacja osiąga poziom najlepszych monografii językoznawczych: jest spójna metodologicznie, a przeprowadzone w niej analizy stoją na bardzo wysokim poziomie. Warto dodać, że opis naukowy nie tylko osiąga najwyższą jakość, ale jest przeprowadzony w sposób bardzo oryginalny, a przy tym przystępny dla każdego czytelnika. Należy dodać, że publikacja spełnia również swój cel dydaktyczny, kładąc akcent na najważniejsze różnice systemowe między językiem polskim i hiszpańskim oraz opisując mechanizmy, których niezajomość może prowadzić do błędów kontrastywnych.

Niewątpliwe zalety dydaktyczne i naukowe książki podkreślają zarówno spora liczba, jak i świetny dobór przykładów, doskonale ilustrujących wszystkie poruszane kwestie. Przykłady, najczęściej dwujęzyczne i paralelne, zapisane są w sposób przejrzysty graficznie, co ułatwia lekturę tekstu (choć np. w rozdziale 7 zlewają się z tekstem ciągłym). Oczywiście tu i ówdzie pojawiają się wątpliwości dotyczące nie tyle poprawności gramatycznej proponowanych przykładów, co tzw. uzusu językowego. Formę nieużywaną w przytoczonym kontekście, mimo że całkowicie poprawną i często występującą z innymi rzeczownikami, znajdziemy na przykład na s. 153: *wybuchnęła bomba (?)* (zamiast *wybuchła bomba*). Przykład stanowi *notabene* swoistą ciekawostkę językową, gdyż „w słownikach można przeczytać, że obie formy są poprawne. W NKJP zdecydowanie przeważa pierwsza, ale druga występuje u wielu znanych autorów, używała jej m.in. Maria Dąbrowska. Po bliższym przyjrzeniu okazuje się, że bodaj wszystkie przykłady z formą *wybuchnęła* dotyczą śmiechu lub płaczu. Na kilkaset wystąpień ciągu *bomba wybuchła* NKJP nie ma ani jednego przykładu na *bomba wybuchnęła*”¹. Oczywiście, trudno wyobrazić sobie, aby na kilkuset stronach rozprawy nie było przykładów dyskusyjnych czy zapisanych bez jakichkolwiek błędów. Na uznanie zasługuje fakt, że mają one w większości charakter autorski, są ciekawe, a czasami wręcz dowcipne, co zwiększa atrakcyjność publikacji.

Z redakcyjnego punktu widzenia omawiana publikacja jest wręcz doskonała. Nie sposób zauważyć w niej jakiegokolwiek dysonansu stylistycznego między poszczególnymi częściami, co często ma miejsce w pracach podzielonych na rozdziały autorskie. *Gramática* jest napisana w języku hiszpańskim najwyżej próby, przy czym stylistycznie bardzo przejrzystym, dlatego służyć powinna każdemu, kto współtworzy środowisko hispanistyczne w Polsce — od studentów po doświadczonych naukowców.

Gramática jest bardziej opisem naukowym poszczególnych zjawisk językowych niż podręcznikiem do nauczania języka hiszpańskiego jako obcego, do czego zresztą nie pretenduje. Granice treści stanowi tutaj szeroko pojęta morfoskładnia obydwu

¹ Prof. Mirosław Bańko (UW) cyt. za: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/wybuchnac;15713.html> (dostęp 1.02.2019).

języków, natomiast wiadomo, że podręcznik, jako publikacja bardziej elastyczna treściowo, może poruszać wiele kwestii, które z dydaktycznego punktu widzenia kryją się często pod etykietą *gramatyka kontrastywna*, podczas gdy formalnie ich analiza wychodzi poza ramy gramatyczne. Mam tutaj na myśli chociażby szeroko pojętą leksykę kontrastywną, nauczaną w wielu ośrodkach uniwersyteckich w Polsce, powiązaną siłą rzeczy z morfologią poszczególnych części mowy.

Podział monografii na takie, a nie inne rozdziały prowadzi z konieczności do dyspersji treści poświęconej niektórym zagadnieniom, które wydają się być kluczowe z kontrastywnego punktu widzenia, a których nie sposób analizować tylko w obrębie jednej części mowy. Chodzi tutaj o takie kategorie czy zjawiska językowe, jak strona czy diateza zwrotna (implikujące czasownik i zaimek) (zob. s. 401–402) derywacja (implikująca głównie nominalne części mowy²), czy nawet niektóre zjawiska typologiczne, jak rzekoma analityczność języka hiszpańskiego (jednostki gramatyczne takie jak przyimki, spójniki i niektóre klasy zaimków) (zob. s. 598). Konkretny przykład stanowić tu może derywacja niewłaściwa (inaczej *derywacja kategoriałna*), zjawisko wszechobecne w językach analitycznych, czyli poniekąd również w językach romańskich, a bardzo szczątkowo występujące i w zasadzie ograniczone do transpozycji przymiotnik–rzeczownik w języku polskim (najbardziej produktywne są tutaj przymiotniki określające cechy fizyczne człowieka, np. *gruby, łysy, rudy*, itd.). I tak np. w rozdziale piątym (s. 346) spotkamy zaledwie kilka pełnych przykładów użycia przymiotnika w funkcji przysłówka (*usos adverbiales del adjetivo*), natomiast w rozdziale ósmym, gdzie punktem wyjścia nie jest już forma przymiotnika, a jego (wyjątkowa) funkcja okolicznikowa, poświęcono podobnemu problemowi (*adverbios adjetivales*) o wiele więcej miejsca (s. 490). Trzeba pamiętać, że liczba transpozycji kategoriałnych w języku hiszpańskim jest bardzo duża, a fakt ten wynika zarówno z ogromnej siły rodzajnika, jak i nieosobowych form czasownika. Mając na względzie tego typu spostrzeżenia dotyczące treści publikacji oraz jej pokaźne rozmiary, wskazane byłoby umieścić na końcu indeks rzeczowy, obejmujący główne zagadnienia omawiane w monografii, a zwłaszcza te, które odnoszą się do różnych części mowy.

Bibliografia zamieszczona po każdym rozdziale jest wyczerpująca i — co ważniejsze — aktualna, a chociaż można by dodać tu i ówdzie jakąś ważną pozycję, to należy uznać, że omawiana monografia odzwierciedla w zupełności obecny stan badań z zakresu morfoskładni kontrastywnej w Polsce (i Hiszpanii). Z tego względu *Gramática* stanowi niezwykle udaną publikację przekrojową i zarówno w tradycji polskiej, jak i europejskiej powinna być traktowana jako pozycja wyjątkowa. Nie tylko wypełnia ona istniejącą od lat lukę wydawniczą na rynku polskim, ale stanowi odpowiedź na brak tak wyczerpujących opracowań, obejmujących dwa typologicznie

² Kwestią wartą odnotowania przy podziale systemu językowego na części mowy jest to, że hiszpańska tradycja językoznawcza (w odróżnieniu od tradycji polskiej) uznaje przysłówek za element nominalny. Zob. np. Susana Azpiazu Torres, *Las estrategias de nominalización* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2004), 261–289.

różne języki europejskie. Niewątpliwie omawiana publikacja stanie się nieodzownym narzędziem pracy dla wszystkich hispanistów, nie tylko dla Polaków, ale również dla natywnych użytkowników innych języków romańskich lub słowiańskich, dla których zagadnienia kontrastywne w niej omawiane stanowią ważny punkt odniesienia.

Warto zaznaczyć, że ta długo oczekiwana przez hispanistów publikacja cieszy się już, według mojej wiedzy, wielkim uznaniem (szybkie wyczerpanie nakładu), co w dzisiejszych czasach świadczy o jej niepodważalnej jakości.

Nie mam wątpliwości, że *Gramática contrastiva español-polaco* będzie swego rodzaju pozycją klasyczną przez długie dziesięciolecia. Mając na uwadze jej wielkie walory naukowe i dydaktyczne, a także ogromny trud włożony w jej realizację przez Redaktora oraz Autorów, uważam, że — jak mało która inna książka z zakresu językoznawstwa hiszpańskiego z ostatnich lat — zasługuje na najwyższe uznanie.